

Kati Aaltonen

KUNTAPÄÄTTÄJIEN KÄSITYKSIÄ HYVIN- VOINNISTA

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Helmikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Kati Aaltonen: Kuntapäättäjien käsityksiä hyvinvoinnista
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma
Helmikuu 2021

Hyvinvointi on jokaista koskettava ilmiö. Se parantaa elämämme laatua ja siksi useimmat tavoittelevat hyvinvointia. Hyvinvointi voi olla objektiivista tai subjektiivista. Hyvinvoinnin käsitteen määrittely on kuitenkin vaikeaa eikä konsensusta olekaan saavutettu.

Hyvinvoinnilla on yksilöiden hyvinvoinnin lisäksi myös yhteiskunnallinen ulottuvuus, sillä kuntien tulee kuntastrategiassaan edistää kuntalaisten hyvinvointia. Kuntien hyvinvointitehtävä kohtaa kuitenkin haasteita tulevaisuudessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus siirtää sosiaali- ja terveydenhuollon kunnista maakunnallisille hyvinvointialueille. Ilmastonmuutos vaikuttaa hyvinvointiin niin maailmanlaajuisesti kuin paikallisestikin. Lisäksi kunnat kohtaavat painetta hyvinvoinnin yhtenäistämiseen. Herääkin kysymys, mitä kuntapäättäjät edistävät, kun he edistävät hyvinvointia?

Tämän tutkimuksen tavoitteena olikin selvittää, millaisia käsityksiä kuntapäättäjillä on hyvinvoinnista. Lisäksi tutkittiin, vaikuttavatko erilaiset hyvinvointikäsitykset kuntastrategiaan. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea tamperelaista kuntapäättäjää. Kuntapäättäjien käsityksiä hyvinvoinnista tutkittiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoriaohjaava sisällönanalyysi eteni aineistolähtöisyydestä teoriaan kytkemiseen. Tässä tutkimuksessa hyvinvoinnin teorit rajattiin viiteen: resurssiteoriaan, tarveteoriaan, Having, Loving, Being:iin, toimintamahdollisuuksien teoriaan ja kestävän hyvinvoinnin teoriaan. Hyvinvointikäsitysten vaikutusta kuntastrategiaan tutkittiin puolestaan käyttämällä samaa aineistoa asiantuntijahaastatteluina.

Tutkimuksen tulos on, että kuntapäättäjien hyvinvointikäsitykset kiteytyvät kolmeen hyvinvoinnin teoriaan: resurssiteoriaan, toimintamahdollisuuksien teoriaan ja kestävän hyvinvoinnin teoriaan. Ilmastonmuutoksen koetaan uhkaavan hyvinvointia ja tämä käsitys liittyy kaikkiin tuloksena saatuihin hyvinvoinnin teorioihin. Lisäksi kuntapäättäjät kokevat hyvinvointikäsitysten vaikuttavan kuntastrategiaan, joskin Tampereella, josta tutkimuksen aineisto on, politisoitumista ehkäistään laajalla puolueiden välisellä yhteistyöllä.

On mahdollista, että tulevaisuudessa hyvinvoinnin politisoituminen syvenee, jos ilmastopolitiikan ja hyvinvoinnin kytkentä vahvistuu. Kuntapäättäjien erilaiset hyvinvointikäsitykset ovat politisoitumisen riskistä huolimatta voimavara, joka edistää paitsi kuntalaisten moniulotteista hyvinvointia, myös paikallista itsehallintoa. Kuntastrategian roolia kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi tulisikin vahvistaa. Samalla kuntalaisten ja sidosryhmien osallisuutta kuntastrategian teossa voisi lisätä.

Avainsanat: Hyvinvointi, hyvinvointipolitiikka, kuntastrategia, kunnanvaltuustot, kuntapäättäjät, kunnat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

JOHDANTO	5
1 HYVINVOINNIN MONIULOTTEISUUS ILMENTYY PAIKALLISESTI	6
1.1 Suomalainen hyvinvointi syntyy kunnissa	6
1.1.1 Kuntien hyvinvointitehtävä tänään ja huomenna.....	7
1.1.2 Kuntastrategia ja hyvinvointikertomus hyvinvoinnin edistämisen välineinä.....	9
1.1.3 Hyvinvoinnin standardoituminen vähentää paikallista ohjausta.....	10
1.2 Hyvinvointia on vaikea määritellä ja tutkia	11
1.2.1 Resurssiteoria	12
1.2.2 Tarveteoriat	13
1.2.3 Having, Loving, Being.....	14
1.2.4 Toimintamahdollisuuksien teoria.....	15
1.2.5 Kestävän hyvinvoinnin teoria	15
2 MILLAISIA KÄSITYKSIÄ KUNTAPÄÄTTÄJILLÄ ON HYVINVOINNISTA?	16
2.1 Tutkimuksen aineisto	17
2.2 Analyysitavan kuvaus.....	19
2.3 Tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus	22
3 ANALYYSI	23
4 KÄSITYKSET HYVINVOINNISTA KITEYTYVÄT KOLMEEN HYVINVOINNIN TEORIAAN	24
4.1 Resurssiteoria, toimintamahdollisuuksien teoria ja kestävän hyvinvoinnin teoria.....	24
4.2 Vaikuttavatko erilaiset hyvinvointikäsitteet kuntastrategiaan?	27
5 PÄÄTELMÄT: PAIKALLINEN HYVINVOINTI VAHVISTAA PAIKALLISTA ITSEHALLINTOA	29
Lähteet	31

Taulukko- ja kuvioluettelo

Kuvio 1. Kategoriakehikko.....	25
--------------------------------	----

JOHDANTO

Jokainen meistä haluaa olla hyvinvoiva. Hyvinvointi parantaa ja pidentää elämämme laatua. Joihinkin hyvinvointiimme liittyviin asioihin voimme itse vaikuttaa, joihinkin emme. Saavuttaaksemme, kasvattaaksemme ja ylläpitääksemme hyvinvointiamme tarvitsemme usein myös palveluita. Myös elinympäristöllä on monia vaikutuksia hyvinvointiin (Sairinen, Manninen, Peltonen & Wiik 2006, 20–23). Monet hyvinvointiimme liittyvät asiat ja palvelut ovat kuntien järjestämiä.

Kunta ei ole organisaatio, vaan elämisen edellytyksiä luova itsehallinnollinen paikallisyhteisö (Jäntti 2017). Hyvinvointiimme liittyviä päätöksiä tehdäänkin runsaasti kuntien kunnanvaltuustoissa. Kuntalaisten valitsemilla kunnanvaltuutetuilla on siten merkittävä mahdollisuus vaikuttaa suomalaisten hyvinvointiin. Hyvinvointi ei kuitenkaan ole yksiselitteinen käsite. Monet suoraan arkielämässä ja hyvinvoinnissa näkyvät päätökset ovat seurausta poliittisesta prosessista ja poliittisen vallan käytöstä (Saikkonen, Karvonen & Kestilä 2019, 336). Ei siis ole lainkaan samantekevää, kuka päätöksiä tekee ja mikä on taustakäsitys, jonka pohjalta päätökset esimerkiksi kuntien niukkevien varojen jakamisesta muotoutuvat.

Hyvinvointia edistävät tai vähentävät päätökset riippuvat siitä, millaiseksi hyvinvointi määritellään. Erilaisten hyvinvointikäsitteiden tuottamat lopputulokset voivat olla hyvin erilaiset. Hallintotieteissä on käyty vain vähän keskustelua erilaisista hyvinvoinnin teorioista (Niemi ym. 2017, 174–175) ja niiden vaikutuksesta poliittisessa päätöksenteossa. Kuitenkin sen nähdään olevan iso ja merkittävä kysymys kuntien hyvinvoinnin edistämiseksi (Paronen, Rissanen, Taskinen & Laulainen 2017, 337). Tutkimukseni lähtökohtana ja kantavana ajatuksena on, että kuntapäätäjien käsitykset hyvinvoinnista ohjaavat heidän toimiaan valtuustossa ja muokkaavat siten kuntalaisten hyvinvointia.

Keskustelu hyvinvoinnista ja sen sisällöstä on kynnyksellä. Syynä ovat ilmastonmuutos, sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus sekä paine yhtenäistää hyvinvointia. Ilmastonmuutos uhkaa planeettamme elinkelpoisuutta ja vähimmilläänkin aiheuttaa luonnonmullistuksia, jotka johtavat esimerkiksi ilmastopakolaisuuteen ja elinolojen ja elintapojen muutoksiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tarkoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon siirtymistä kunnilta perustettaville hyvinvointialueille (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2020). Uudistuksen jälkeen kunnissa joudutaan uudelleen punnitsemaan suhdetta hyvinvointiin ja hyvinvointikäsitteisiin, sillä velvoite asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi säilyy. Samanaikaisesti paine hyvinvoinnin yhtenäistämiseksi hyvinvointikertomusten

kautta kasvaa (Zechner 2014, 10). Siksi onkin mielenkiintoista selvittää, millaisia käsityksiä kuntapäättäjillä on hyvinvoinnista.

Tässä tutkimuksessa haastattelen kolmea suuren kaupungin poliittista kuntapäättäjää. Tavoitteena on luoda analyysi siitä, millaisia käsityksiä hyvinvoinnista heillä on. Tutkimuskysymykseni tässä tutkimuksessa onkin, millaisena kuntapäättäjät ymmärtävät hyvinvoinnin. Lisäkysymyksenä tutkin, kokevatko kuntapäättäjät hyvinvointikäsitysten vaikuttavan kuntastrategiaan. Tulokset valaisevat erilaisten hyvinvointikäsitysten kirjoa paikallisessa itsehallinnossa.

Tutkimukseni etenee tämän johdannon jälkeen teoriaosuuteen, jonka jälkeen seuraa empiirinen osuus ja päätelmät. Teoriaosuudessa tarkastelen valitsemaani viittä hyvinvoinnin teoriaa, hyvinvoinnin strategista johtamista sekä suomalaista hyvinvointia kuntien järjestämänä. Empiirisessä osuudessa perehdyn teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin niin teoreettisesti kuin empiirisestikin sekä puran analyysini tulokset ja esittelen päätelmät. Seuraavassa luvussa tarkastelen, miten kunnat edistävät kuntalaistensa hyvinvointia sekä sitä, mitä hyvinvointi oikeastaan tarkoittaa.

1 HYVINVOINNIN MONIULOTTEISUUS ILMENTYY PAIKALLISESTI

1.1 Suomalainen hyvinvointi syntyy kunnissa

Suomessa hyvinvointi syntyy niin alueille kuin alueen yksilöillekin merkittävässä määrin kuntien toiminnan tuloksena. Kunnilla on laajat mahdollisuudet vaikuttaa esimerkiksi niin elinympäristöön, elinkeinorakenteeseensa kuin palveluihinsakin; rahoituksensa sallimissa rajoissa tietenkin.

Kaikki hyvinvoinninkin kannalta merkittävät peruspalvelut ovat kuntien hallinnassa; koulutus, sosiaali- ja terveydenhuolto, kulttuuri, kaavoitus ja niin edelleen. Välillisesti kunta vaikuttaa kymmeniin hyvinvointiin liittyviin asioihin, esimerkiksi asumismuotoihin, työpaikkoihin, asuinalueiden sosiaaliseen rakenteeseen, yritystoimintaan ja ulkoilualueisiin; esimerkiksi tonttipolitiikan ja kaavoituksen kautta. Välillisesti kunnan toiminnalla voi olla vaikutusta jopa kuntalaisten kokemaan yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

1.1.1 Kuntien hyvinvointitehtävä tänään ja huomenna

Nykyisellään kunnilla voidaan katsoa olevan neljä perustehtävää: yhteisötehtävä, demokratiatehtävä, hyvinvointitehtävä ja taloustehtävä. Hyvinvointitehtävään kuuluvat palveluiden järjestäminen, hyvinvoinnin edistäminen, lainsäädännön toteuttaminen ja koordinointi. (Jäntti 2016, 134.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus muuttaa merkittävästi kuntien hyvinvointitehtävää ja kuntien mahdollisuuksia vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen keskeisin idea on siirtää sosiaali- ja terveydenhuolto kunnilta maakunnallisille hyvinvointialueille: tällä tietoa uudistusta koskevat ensimmäiset lait tulevat voimaan jo heinäkuussa 2021 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020). Kuntien velvoite edistää asukkaidensa hyvinvointia säilyä, vaikka sosiaali- ja terveydenhuolto siirtyy pois kunnilta. Siten uudistus on merkittävä taustatekijä tutkimusaiheeni kiinnostavuudelle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus lisää keskustelua siitä, mikä on Kuntalain tarkoittaman kuntastrategiassa edistettävän hyvinvoinnin sisältö. Esimerkiksi Paronen ym. (2017, 347) näkevät hyvinvoinnin edistämisen siirtyvän uudistuksen myötä uuteen tilanteeseen. Myös Majoisen ja Anttilan (2017, 2) mukaan kuntien hyvinvoinnin edistämistehtävä korostuu entisestäänkin. Kuntien hyvinvointitehtävän sisältö saattaa muuttua tai vähintäänkin muokkautua. Tästä muutoksesta on saatavissa mielenkiintoista esimakua Anni Jäntin väitöskirjassa *Kunta, muutos ja kuntamuutos* (Jäntti 2016). Väitöskirjassaan Jäntti on tutkinut Kainuun hallintokokeilun vaikutuksia sekä sitä mikä tekee kunnasta kunnan.

Kainuun hallintokokeilussa mukana olleiden kuntien sosiaali- ja terveystuotot siirrettiin maakuntakuntayhtymän järjestettäväksi. Myös muita vastuuta siirrettiin: esimerkiksi toisen asteen koulutus ja aluekehittäminen. Päätösvalta siirtyi maakuntavaltuustolle, joka valittiin suorilla vaaleilla. (Jäntti 2016, 62.)

Jäntin (2016, 113) mukaan hallinnonuudistuksia tutkiessa on vaikeaa erottaa sitä, johtuuko kunnissa näkyvä muutos itse hallinnonuudistuksesta vai jostain muusta. Tutkimuksessaan hän kuitenkin onnistuu paikantamaan kolme keskeistä hallintokokeilusta seurannutta muutosta: organisatoriset ja toiminnalliset muutokset, johtamiseen liittyvät muutokset ja kuntakäsityksen muutokset (Jäntti 2016, 114).

Sosiaali- ja terveyspalvelujen oli hallintokokeilussa mukana olleissa kunnissa koettu olevan merkittävä osa kunnan toimintaa. Organisatoristen ja toiminnallisten muutosten kannalta resurssien

vapautuessa näiltä osin kunnat reagoivat varsin eri tavoin sen suhteen mihin vapautuneet resurssit käytettiin. Käyttökohteet vaihtelivat sivistyksestä matkailuun ja infrastruktuuriin elinkeinopolitiikan saadessa suurimman roolin. Vapaa-ajan- ja sivistyspalveluissa korostui arkielämän sujuvuus. Johtamisen muutosten kannalta hyvinvoinnissa painottui hyvinvointia edistävien toimien täsmällisen jakautumisen määrittäminen maakunta-kuntayhtymän ja kunnan kesken. Lisäksi verkostomaisen toiminnan, kuten yhteistyön neljännen sektorin kanssa, koettiin kasvaneen. (Jäntti 2016, 118, 122–126.)

Aiemmin kuntien järjestämä hyvinvointi ja hyvinvointitehtävä kiertyi hyvin paljon sosiaali- ja terveydenhuollon ympärille. Kunnat eivät kuitenkaan kokeneet menettäneensä hyvinvointitehtäväänsä hallintokokeilun myötä: tutkimuksensa aineiston perusteella Jäntti katsoo kuntien uudistuksen jälkeiseen hyvinvointitehtävään kuuluvan yhteisöllisyyden vahvistamisen sekä kunnan eri toimialojen, kuten vapaa-aika, sivistys, liikunta, kulttuuri ja koulutus, merkityksen. (Jäntti 2016, 169, 171–173.) Myös Nurmi, Syväjärvi ja Leinonen (2018, 113) näkevät sote-uudistuksen jälkeisen hyvinvointitehtävän sisältävän kuntalaisten terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta edistävää toimintaa, mutta toisaalta myös eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämistä. Sen sijaan Majoinen ja Antila (2017, 6–7) saivat kuntapäätäjää koskevassa tutkimuksessaan hieman erilaisia tuloksia. Heidänkin tutkimuksensa perusteella kunnan hyvinvointitehtävään kuuluvat uudistuksen jälkeen demokratian ja osallisuuden edistäminen, elinympäristö ja kulttuuri sekä syrjäytymisen vähentäminen, mutta myös kunnan elinvoiman edistäminen nähtiin tärkeänä osana hyvinvoinnin tehtäväkenttää.

Jäntin mukaan sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisvastuun poistumisen jälkeen hyvinvointitehtävä rakentuikin Kainuun kunnissa eri tavalla kuin aiemmin. Sen merkitys vahvistui ja samalla verkostomainen johtamistapa kolmannen ja neljännen sektorin kanssa yhteistyössä korostui. Hyvinvointikäsitys laajeni terveyden ulkopuolelle. ”Paikalliset olosuhteet, tarpeet ja toiveet saavat ... paljon painoarvoa”. (Jäntti 2016, 173–174, 177.) Paikallisetkaan arvot ja käsitykset hyvinvoinnista eivät kuitenkaan välttämättä ole keskenään yhteneväisiä. Väitöskirjassaan Jäntti nojaa Having, Loving, Being:iin hyvinvoinnin käsitteen määritelmänä (Jäntti 2016, 167), eikä siis näin ollen ota kantaa erilaisten hyvinvointiteorioiden ja -käsitteiden esiintymiseen kunnissa.

1.1.2 Kuntastrategia ja hyvinvointikertomus hyvinvoinnin edistämisen välineinä

Kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnan tulee valmistella esimerkiksi kuntastrategia ja hyvinvointikertomus. Sekä kuntastrategiaan että hyvinvointikertomukseen liittyy merkittävää vallankäyttöä johtuen hyvinvoinnin kaiken läpäisevästä luonteesta. Paikallisen itsehallinnon kannalta onkin tärkeää huolehtia kuntalaisten käsitysten näkyvän hyvinvoinnin edistämisessä.

Kuntalaisten valitsevat poliittiset päättäjät määrittelevät kuntastrategiassa sen, miten kuntaa ja sen toimintaa kehitetään. Kuntalain (410/2015) 37 § velvoittaa kunnanvaltuustoja tekemään kuntastrategian. Kuntastrategian ideana on asettaa tavoitteita kunnan toiminnalle: kunnan tulee kuntastrategiassaan muun muassa edistää kunnan asukkaiden hyvinvointia (Kuntalaki 410/2015 37 §). Kuntalaissa (410/2015) ei kuitenkaan määritellä hyvinvointi -käsitteen sisältöä. Näin ollen hyvinvointi on käsitteenä kunnissa avoinna erilaisille määrittelyille ja niistä luonnollisestikin, esimerkiksi kuntastrategian kautta, seuraaville toimille. Seurauksena on ollut erilaisten ja erilaista elämää tarjoavien kuntien kirjo.

Kuntastrategia tehdään usein valtuustojen ja viranhaltijoiden yhteistyönä. Joissain kunnissa on myös kokeiltu yhteisösuuntautunutta strategiaprosessia, jossa valtuusto linjaa vision ja tavoitteet, mutta samalla kerätään yhteisön ja sidosryhmien näkemyksiä kunnan kehityksen suunnasta (Majoinen & Antila 2018, 10). Kuntalaisten osallisuuden lisäämisen koetaankin olevan keskeinen osa hyvinvointia (Majoinen & Antila 2017, 15; Nurmi ym. 2018, 115–118). Lisäksi sidosryhmien ja toimijoiden jääminen strategiaprosessin ulkopuolelle vähentää luottamusta ja seurauksena on vaikeuksia strategian toteuttamisessa (Rannisto 2009, 126). Olisikin perusteltua laajentaa yhteisösuuntautunutta strategiaprosessia useampiin kuntiin.

Kuntastrategian rooli korostuu varsinkin niissä kunnissa, joissa on käytössä pormestarimalli. Pormestarimalli mahdollistaa valtakunnanpolitiikkamaisen hallitus – oppositio -asetelman kunnan johtamisessa ja siten myös kuntastrategian teossa, ja on arveltu, että ohjelmallinen poliittinen johtajuus olisi jopa pormestarimallin toimivuuden edellytys. Tämä voisi siten vähentää yhteistoimintaa ja yhteisymmärrystä kunnissa eri puolueiden välillä. (Stenvall & Sihvonen 2011, 279.) Tampereella, josta tutkimukseni aineisto on, tätä on menossa olevalla valtuustokaudella torjuttu laajalla puoluekoalitiolla, jossa kuntastrategiaa ovat olleet tekemässä niin voittaneet kuin hävinneetkin puolueet yhdessä. Vanha aseveliakseli on siis saanut eräänlaisen jatkumon.

Valtuuston tekemän kuntastrategian lisäksi kunnissa valmistellaan hyvinvointikertomus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tavoitteena on ohjata kuntia monialaiseen yhteistyöhön:

hyvinvointikertomuksen tekisivät yhteistyössä kunnan hyvinvointiryhmä, seurakunnat, järjestöt, yritykset sekä kuntalaiset (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016). Käytännössä kuntien hyvinvointiryhmät koostuvat useimmiten kunnan eri toimialojen työntekijöistä ja viranhaltijoista (Ståhl, Wiss, Hakamäki & Saaristo 2015, 3; Hakamäki ym. 2019, 4). Vuonna 2015 noin 80 prosenttia kunnista oli tehnyt valtuuston hyväksymän hyvinvointikertomuksen (Ståhl ym. 2015, 2). Kaikki kunnat eivät vielääkään tee hyvinvointikertomusta; osuus oli 94 prosenttia vuonna 2019 (Hakamäki ym. 2019, 3).

1.1.3 Hyvinvoinnin standardoituminen vähentää paikallista ohjausta

Hyvinvointikertomuksen merkitys on olla seurannan väline (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015), sillä esimerkiksi siinä käytetyt mittarit antavat tietoa menneestä. Hyvinvointikertomuksessa käytetyt mittarit kunta voi päättää itse (Terveydenhuoltolaki 1326/2010 12§) ja hyvinvointikertomukset ovat muutoinkin periaatteessa varsin vapaamuotoiset. Käytännössä esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pyrkii yhtenäistämään hyvinvointikertomuksia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a). Se myös suosittaa hyvinvointikertomusta tehtäväksi samanaikaisesti kuntastrategian kanssa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b) – velvoittavuutta juuri tähän ei kuitenkaan ole, sillä Terveydenhuoltolaissa, jossa hyvinvointikertomuksesta säädetään, mainitaan vain, että se on valmisteltava valtuustolle kerran valtuustokaudessa (Terveydenhuoltolaki 1326/2010 12 §).

Tässä tutkimuksessa näkökulma on kuntastrategiassa eikä hyvinvointikertomuksessa, koska kuntastrategia on, paitsi kunnan merkittävin ohjaava asiakirja, myös sekä tulevaisuuden suunnittelun väline että poliittisen prosessin (paikallisen itsehallinnon) tulos, toisin kuin hyvinvointikertomus. Tästä näkökulmasta onkin ongelmallista, jos hyvinvointikertomuksen painoarvo hyvinvoinnin määrittelyssä kasvaa ohi kuntien poliittisen ohjauksen. Päinvastaisiakin näkökulmia on esitetty: esimerkiksi Niemi ym. (2017, 167) näkevät hyvinvoinnin mittaamisen olevan tärkeä osa poliittista päätöksentekoa ja Syväjärvi ja Leinonen (2020) peräänkuuluttavat hyvinvointikertomukseen lisää strategisuutta. Joissain maakunnissa on lisäksi tehty hyvinvointistrategia, joka on sisällöltään lähellä hyvinvointikertomusta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021c).

Viime aikoina kehotukset käyttää hyvinvointikertomuksia strategiatarkoituksiin ovatkin kasvaneet ja raja kertomuksen ja strategian välillä hämärtynyt (ks. Työkalupakki vaikuttavaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2019, 16). Aiemmin, esimerkiksi vielä vuonna 2005, painotettiin hyvinvoinnin ja terveyden käsittelemistä kuntastrategiassa (ks. Stakes 2005). Kuntastrategian ja paikallisen

itsehallinnon kannalta kyse on ennen kaikkea järjestyksestä: kumpi on ensin, paikallinen strategia, josta johdetaan mittarit ja seuranta; vai valtakunnallisesti yhtenäiset mittarit, joiden seurannan pohjalta paikallinen strategia tehdään. Uhka hyvinvoinnin standardoitumiselle onkin todellinen (Zechner 2014, 12, 17, 26).

1.2 Hyvinvointia on vaikea määritellä ja tutkia

Otsikko on sitaatti. Se on Erik Allardtin klassikkokirjan, *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*, esipuheen ensimmäinen lause (Allardt 1976, 9). Hän jatkaa vielä sivulla 17, että ”harvat yhteiskuntatieteelliset käsitteet on määritelty niin monella tavalla kuin hyvinvointi” (Allardt 1976). Tilanne on sama vielä nykyäänkin (esim. Kainulainen 1998, 36; Zechner 2014, 11; Paronen ym. 2017, 336).

Konsensusta hyvinvoinnin käsitteen sisällöstä ei voi myöskään olettaa jatkossakaan syntyvän, koska kuten Allardt huomauttaa, hyvinvointi ei ole stabiili käsite, vaan kytkeytynyt historiallisten olosuhteiden muutoksiin ja toisaalta ”taloudellispoliittiseen” järjestelmään (Allardt 1976, 16–17). Hyvinvointi voikin saada erilaisia tulkintoja riippuen ajasta ja paikasta (Häikiö & Saikkonen 2009, 197). Hyvinvointikäsitteiden ja hyvinvoinnin teorioiden pohtiminen on kuitenkin tärkeää, koska teorioiden pohjalta johdetaan myös mittarit, joiden avulla hyvinvoinnin syntymistä, jakautumista ja kasvamista tai vähenemistä yhteiskunnassa seurataan. Hyvinvoinnin edistäminen, ja siihen liittyvät teot ja päätökset, vaativatkin kunnissa keskustelua siitä, miten hyvinvointi määritellään ja miten hyvinvointi saisi oman paikallisen sisältönsä (Majoinen & Antila 2017, 15).

Hyvinvoinnin tutkimuksessa jako subjektiiviseen ja objektiiviseen hyvinvointiin on yksi peruskysymyksistä (Rauhala, Simpura & Uusitalo 2000, 194). Objektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi tilastojen kautta saatavaa kuvaa alueellisesta hyvinvoinnista (Saarinen 2006, 32). Subjektiivinen hyvinvointi puolestaan on yksilön kokemaa hyvinvointia (Maddux 2018, 3–4). Aluetieteen hyvinvointitutkimus on pitkälti painottunut objektiivisen hyvinvoinnin tutkimiseen. Tällöin oleellisia asioita ovat esimerkiksi työllisyysaste, yritysten lukumäärä, palkkataso, asumismuoto ja niin edelleen. Subjektiivista hyvinvointia on tutkittu erityisesti psykologiassa ja sosiaalipsykologiassa ja se jakautuu karkeasti kahteen ryhmään; elämäntilanteeseen liittyviin teorioihin sekä perinnölliseen temperamenttiin ja kokemusten tulkintaan liittyviin teorioihin (Maddux 2018, 12–13). Hyvinvointia on tutkittu runsaasti myös muilla tieteenaloilla, esimerkiksi taloustieteessä (esim. Hoffrén, Lemmetyinen & Pitkä 2010, 13–16).

Osa hyvinvointiteorioista on siis objektiivisia, osa subjektiivisia ja osassa on piirteitä molemmista. Jako objektiiviseen ja subjektiiviseen hyvinvointiin vertautuu mielestäni esimerkiksi Allardtin määritelmään hyvinvoinnista elintasona ja elämänlaatuna (Allardt 1976, 32). Perinteisesti Suomessa on tehty paljon tutkimusta objektiivisesta hyvinvoinnista (Tuominen 2008, 14).

Tässä tutkimuksessa jako subjektiiviseen ja objektiiviseen hyvinvointiin ei ole ratkaiseva, vaan teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltävät hyvinvointiteoriat on valittu muilla tavoin. Hyvinvointiteorioita voisi tarkastella myös kolmijaolla hedonistiset teoriat – haluteoriat – objektiivinen lista -teoriat, mutta koska tämä jako on hieman vanhentunut (Niemi ym. 2017, 168) on se jätetty tässä tutkimuksessa huomiotta.

Valinta perustuukin siihen, onko hyvinvointiteorian taustalla yhteiskunnallista ajattelua; millainen yhteiskunnan tulisi olla tai mitä sen tulisi tarjota, jotta ihmisen hyvinvointi mahdollistuisi. Tällainen valinta on tietysti herkkä politisoitumiselle, mutta koska tässä tutkimuksessa pohditaan myös, näkyvätkö hyvinvointikäsitykset kuntastrategiassa, on valinta varsin perusteltu. On myös esitetty, että hyvinvoinnin tulisikin politisoitua päätöksenteossa (Niemi ym. 2017, 168) ja toisaalta arveltu, että ilmastonmuutos väistämättä politisoi hyvinvoinnin (Häikiö & Saikkonen 2009, 198).

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys ei siis ole, hyvinvoinnin moninaisuudesta johtuen, tyhjentävä; mutta se on tämän tutkimuksen kannalta relevantti. Käsittelem teoreettisessa viitekehyksessäni resurssiteorian, tarveteoriat, toimintamahdollisuuksien teorian, Having, Loving, Beingin ja kestävän hyvinvoinnin teorian. Kestävän hyvinvoinnin teoria ansaitsee mielestäni paikkansa tässä tutkimuksessa hyvinvointiteorioiden klassikoiden joukossa, koska se on käsittääkseni ensimmäinen hyvinvoinnin teoria, joka ottaa huomioon myös ilmastonmuutoksen. Seuraavaksi käynkin läpi yllä mainitsemani viisi tutkimukselleni keskeistä hyvinvoinnin teoriaa.

1.2.1 Resurssiteoria

Pohjoismainen resurssiteoria perustuu ruotsalaisen Sten Johanssonin (1970) näkemyksille. Johansson listaa resursseja, joihin ihmisellä tulee olla mahdollisuus. Niitä ovat esimerkiksi terveys, ravinto, työllisyys, vapaa-aika, perhesuhteet ja poliittiset resurssit. Nämä ovat siis eräänlaisia toimintoresursseja, joita on oltava tarjolla, ja ne ovat vaihtokelpoisia ja muunneltavia. Resurssiteoriassa korostuukin ihmisen mahdollisuus käyttää ja valita resursseja. (ks. Allardt 1976, 39–42.) Tavoitteena on saavuttaa kunkin haluama elintaso ja elämänlaatu (Tuominen 2008, 14). Resurssiteorian

ongelma on Kainulaisen (1998, 32) mukaan sen ”välillinen luonne hyvinvoinnin suhteen”, jolloin resurssien lisääminen ei välttämättä lisää hyvinvointia.

Alun perin resurssiteoria on Richard Titmussin (1958) idea (ks. Allardt 1976, 39). Hän nousi, uskomatonta kyllä, ilman tieteellistä koulutusta sosiaalihalinnon professoriksi, ja ehkä siksi hänen kirjoituksensa hyvinvoinnista ovatkin lähinnä kokoelma esseitä, eivätkä niinkään muotoiltu ja viimeistelytieteellinen teoria (Reisman 1977, 1–4). Joka tapauksessa, hänen ajattelunsa on vaikuttanut merkittävästi myös pohjoismaiseen hyvinvointiin ja yhteiskuntaan. Titmuss esimerkiksi korostaa yhteisvastuuta (Reisman 1977, 62). Oleellinen osa Titmussin resurssiteoriaa on myös talouskasvu, joka mahdollistaa verotulojen kasvun ja sitä kautta paremman hyvinvoinnin kaikille (Reisman 1977, 163).

Keskeinen idea Titmussin ajattelussa hyvinvoinnista on hyvinvoinnin ja hyvinvointipalveluiden universalismi, eli se, että hyvinvointipalveluiden tulee olla tarjolla kaikille (Reisman 1977, 49, 99, 175). Niiden tulee lisäksi olla maksuttomia ja henkilökohtaisesta varallisuudesta riippumattomia. Titmussin tavoitteena on köyhyyden stigman välttäminen. Hän vastustaakin voimakkaasti selektiivisyyttä (yksilön tarpeen mukaan tarjottavaa hyvinvointia), koska uskoo sen johtavan leimautumiseen. (Reisman 1977, 45, 50.) Tältä osin resurssiteoriat eroavatkin varsin selkeästi tarveteorioista.

1.2.2 Tarveteoriat

Tarveteorioita on monia. Tunnetuin tarveteoria lienee Maslowin tarvehierarkia (Maslow 1943). Se on laajalti tunnettu, mutta myös kritiikille altis. Useimmiten kritiikin kärki kohdistuu Maslowin esittämään tarpeiden hierarkkisuuteen.

Nykyajan tunnetuin tarveteoria on Len Doyalin ja Ian Goughin tarveteoria (Doyal & Gough 1991). Doyalin ja Goughin (1991, 4, 45, 49) mukaan ihmisen tarpeet eivät ole subjektiivisia, eivätkä staattisia, vaan koko ihmiskunnassa vallitsevat universaalit ja objektiiviset tarpeet. Doyalin ja Goughin (1991, 49–75) mukaan ihmisen tarpeet voidaankin tiivistää kahteen: fyysiseen terveyteen ja autonomiaan. Doyal ja Gough määrittelevät tarpeen halusta riippumattomaksi. Sen tavoitteena on ”huonon seurauksen välttäminen”. (Doyal & Gough 1991, 49–50.) Täten esimerkiksi fyysisessä terveydessä objektiivinen tarve on elämänodotteen saavuttaminen ja sairauksien välttäminen (Doyal & Gough 1991, 59). Toisin kuin resurssiteorioissa, Doyal ja Gough korostavat, että erityiset ryhmät (kuten

heidän mukaansa naiset, vammaiset ja rasismia kokevat) tarvitsevat omia erityisiä toimia, vaikkakin heidän tarpeensa ovat pohjimmiltaan samoja kuin muillakin (1991, 74).

Tarveteorioiden objektiivisuus jättää huomiotta subjektiiviset kokemukset ja mielipiteet hyvinvoinnista. Kainulaisen mukaan ”ei-yksilöllisessä hyvinvoinnissa” jollain muulla kuin ihmisellä itsellään ajatellaan olevan taito arvioida yksilön hyvinvointia (Kainulainen 1998, 33). Tarpeita psykologisesta näkökulmasta tutkivien Ryanin ja Decin mielestä ihmiset eivät välttämättä olekaan tietoisia siitä, mitkä tarpeet ovat välttämättömiä kukoistuksen kannalta, ja vaikka olisivatkin, eivät välttämättä halua sitä mitä tarvitsevat tai tarvitse sitä mitä haluavat (Ryan & Deci 2017, 84). Tätä samaa tarpeisiin liittyvää ongelmaa pohtii myös Allardt (1976, 22, 26).

1.2.3 Having, Loving, Being

Erik Allardtin teoria hyvinvoinnin ulottuvuuksista luetaan usein tarveteorioihin ja Allardt itse sanoo varsin selkeästi, että hyvinvoinnin aste määräytyy tarpeentyydytyksen asteesta (Allardt 1976, 32). Allardtin teoria on kuitenkin niin merkittävä varsinkin Suomessa, että se ansaitsee oman paikkansa. Having, Loving, Being ei myöskään ole puhtaasti tarveteoria; siitä on löydettävissä piirteitä, jotka sopivat muihinkin hyvinvointiteorioihin, erityisesti resurssiteoriaan (Paronen ym. 2017, 337). Ristiriitaisuuksista huolimatta Allardt onnistuu ansiokkaasti tiivistämään teoriansa hyvinvoinnin ulottuvuuksista tunnetuksi iskulauseeksi Having, Loving ja Being.

Having tarkoittaa elintasoja, joiden pohjana Allardtin mukaan ovat fyysiset tarpeet. Fyysisiä tarpeita ei kuitenkaan voi Allardtin mukaan suoraan pitää elintason lähtökohtana, vaan on käytettävä ”melko itsestään selvästi” Titmussin resurssiteoriaa ja tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavia toimintaresursseja. Allardt pitää elintasoja ensisijaisena ja keskeisenä hyvinvoinnissa ja nojaa tässä ajattelussaan puolestaan Maslowin tarveteoriaan. (Allardt 1976, 39, 41.) Loving tarkoittaa yhteisyyssuhteita, eli ihmisen tarvetta solidaarisuuteen ja toveruuteen. Allardt painottaa, että kyse on yksilön tarpeesta, ja että solidaarisuuden tarpeella on kaksi puolta: jotkin pienet yhteisöt voivat olla niin tiiviitä, että se on jo haitallista (Allardt 1976, 43–44). Being tarkoittaa itsensä toteuttamisen muotoja, ja se onkin Allardtin mukaan tärkeä osa hyvinvointia. Allardt jakaa itsensä toteuttamisen osatekijöihin, joita hänen mukaansa ovat persoonan korvaamattomuus, arvonanto, vapaa-ajan toiminnan mahdollisuudet ja poliittiset resurssit. (Allardt 1976, 46–49.) Allardtin teoria onkin vahvimmillaan yhdistellessään resursseja ja tarpeita ja toisaalta objektiivista ja hieman myös subjektiivista hyvinvointia. Toimintamahdollisuuksien teoriassa hyvinvoinnin subjektiivisuus on puolestaan vallitseva piirre.

1.2.4 Toimintamahdollisuuksien teoria

Tunnetuin toimintamahdollisuuksien teoria on Amartya Senin. Siinä ytimenä on ihmisen kyky saada tai saavuttaa arvokkaiksi katsomiaan toimintoja. Keskeistä on myös toimintojen arvon arviointi ja määrittely ihmisen omista arvoista käsin. (Sen 1993, 30.)

Osa toiminnoista on perustavanlaatuisia, kuten olla ravittu ja olla hyvässä kunnossa. Senin mukaan myös itsekunnioitus ja sosiaalinen arvostus kuuluvat perustavanlaatuisiin toimintoihin. Sen ei kuitenkaan esitä selkeää listaa eikä hierarkiaa, vaan toteaa, että toiminnot tulee jokaisen valita itse niiden tärkeyden perusteella. Toiminnot ja niiden yhdistelmät edustavat sitä, mitä ihminen onnistuu olemaan tai tekemään elämässään. Valinta on jokaisen oma, joskin Sen myöntää, että ihmisen kyvykkyys riippuu myös henkilökohtaisista ominaisuuksista ja sosiaalisesta ympäristöstä. (Sen 1993, 31–33.)

Toimintamahdollisuudet muodostuvat siis toimintojen valikoimasta, joka on seurausta valinnoista (Sen 1993, 38). Vapaus valita on Senin (1993, 44) mukaan riippuvainen siitä, kuinka paljon yhteiskunta tukee ja arvostaa vapautta. Toisin sanoen yhteiskunnalliset järjestelmät vaikuttavat ihmisen toimintamahdollisuuksiin. Toisaalta Sen (1993, 44) painottaa voimakkaasti myös ihmisen omaa aktiivista toimijuutta.

Hoffrénin ym. (2010, 15) mukaan itsensä toteuttamisen ja elämän merkityksen mittaaminen objektiivisesti on vaikeaa. Toimintamahdollisuuksien teorian heikkona puolena voikin pitää sen mittaamisen, ja siten toimintamahdollisuuksien teorian kautta saatavan hyvinvoinnin seurannan, vaikeutta. Lisäksi perus- ja ihmisoikeudet sekä hyvä hallinto ovat mielestäni keskeisiä hyvinvoinnin edellytyksiä toimintamahdollisuuksien teoriassa. Kestävän hyvinvoinnin ytimessä ei sen sijaan ole ihmisen valinnan mahdollisuus, vaan maapallon rajallisuus.

1.2.5 Kestävän hyvinvoinnin teoria

Kestävän hyvinvoinnin teoria on uusin hyvinvointiteorioiden ryhmä. Sen painopisteenä on ihmisen luontosuhde. Vaatimuksena on usein talouskasvun rajoittaminen. (Hautamäki & Oksanen 2014, 108–109.) Lisäksi ilmastonmuutos tuo hyvinvointiin paikallisuuden rinnalle myös globaalin näkökulman (Häikiö & Saikkonen 2009, 198). Kestävän hyvinvoinnin käsitteen määrittely on kuitenkin vielä vakiintumatonta (Hirvilampi 2015, 14).

Juuri kestävän hyvinvoinnin käsitteen määrittelyn vajetta Tuuli Hirvilammi pyrkii väitöskirjassaan paikkaamaan (Hirvilammi 2015, 14). Hirvilammin teoria kestävästä hyvinvoinnista on yksi vastaus siihen, mitä hyvinvointi voisi ilmastonmuutoksen ja sen kerrannaisvaikutusten oloissa olla.

Hirvilammi viekin ekologisen kestävyuden näkökulmaa astetta pidemmälle. Hän on kehittänyt kestävästä hyvinvoinnin teorian, jonka keskeisenä ideana on nähdä ihminen, ei suhteessa luontoon, vaan vuorovaikutteisena osana luontoa. Teoriassaan hän yhdistää sosiaalista hyvinvointia ekosysteemien säilymiseen. Päinvastoin kuin resurssiteoriassa, Hirvilammin kestävästä hyvinvoinnin teoriassa hyvinvointi toteutuu, kun elintasolle asetetaan rajat. Nämä rajat tulevat maapallon ekologisen kestävyuden kynnsarvoista; toisin sanoen ekosysteemien resilienssi ei saa vaarantua. Hirvilammi kytkee mukaan vielä ihmisryhmien välisen globaalin tasa-arvon. (Hirvilammi 2015, 37, 40–41, 62–65, 80.) Hirvilammi painottaa teoriatriangulaatiota teoriansa pohjana. Hän soveltaa muita hyvinvoinnin teorioita kestävästä hyvinvoinnin teorian eri osa-alueisiin; myös toimintamahdollisuuksien teoriaa, mutta käsittää sen eri tavalla kuin Sen (Hirvilammi 2015, 83–85). Selvin ja vahvin vaikutus hänen teoriansa on lopultakin tarveteorioilla, sillä teorian keskeinen kestävyyslementti on johdettu (rajoitteista) tarpeista. (Hirvilammi 2015, 53, 83, 87.) Kestävyuden tarpeisiin mukaeltu Having, Loving ja Being on myös olennainen osa Hirvilammin teoriaa (Hirvilammi 2015, 66–70) ja kestävästä hyvinvointia edistävätkin hänen mielestään myös mielekäs tekeminen, merkitykselliset suhteet ja elävä läsnäolo (Hirvilammi 2015, 81).

2 MILLAISIA KÄSITYKSIÄ KUNTAPÄÄTTÄJILLÄ ON HYVINVOINNISTA?

Tässä tutkimuksessa tutkin, millaisia käsityksiä kuntapäättäjillä on hyvinvoinnista ja vaikuttavatko käsitykset hyvinvoinnista heidän mielestään kuntastrategiaan. Tutkimuksen kohteena ovat Tampereen kaupungin poliittiset kuntapäättäjät. Tampereen kaupunki on tarpeeksi suuri ja merkittävä, jotta kuntapäättäjät ovat joutuneet pohtimaan kuntalaisten hyvinvointia ja ratkomaan hyvinvointiin liittyviä haasteita poliittisen uransa aikana. Lisäksi Tampereen johtamisjärjestelmänä on pormestari-malli.

Poliittisilla kuntapäättäjillä tarkoitan tässä työssä kaupunginvaltuuston valtuustoryhmien jäseniä, joko valtuutettuja tai varavaltuutettuja. Valtuusto on Kuntalain mukaan kuntademokratian ytimessä: se on kunnan ylin päättävä elin (Kuntalaki 410/2015 14 §). Valtuusto esimerkiksi asettaa

lautakuntia hoitamaan tehtäviä, päättää talousarviosta, hallintosäännöstä, kuntastrategiasta ja niin edelleen. Valtuuston tulee myös edistää kuntalaisten hyvinvointia; käytännössä tämä tapahtuu kuntastrategian kautta (Kuntalaki 410/2015 37§).

Hyvinvointi on monimutkainen, kompleksinen ja monin eri tavoin ymmärretty käsite ja sille löytyy runsaasti erilaisia määritelmiä ja teorioita. Kun otetaan huomioon Kuntalain vaatimus kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisestä, paine hyvinvoinnin yhtenäistämiseen sekä tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus ja ilmastonmuutos, jääkin kysymys, mitä kuntapäätäjät käytännössä edistävät eli miten he määrittelevät hyvinvoinnin. Tätä kysynkin aineistoltani tässä tutkimuksessa.

2.1 Tutkimuksen aineisto

Olen kerännyt tutkimukseni aineiston haastatteluilla. Haastatteluiden hyvä puoli on mahdollisuus valita haastateltavat niin, että he lähtökohtaisesti tietävät paljon tutkimuksen kohteena olevasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Koska tutkimukseni kohteena ovat käsitykset hyvinvoinnista, päätin jo heti alussa, että valitsen haastateltavat poliittisista kuntapäätäjistä. Vaikka heillä ei olisi runsaasti tietoa hyvinvoinnin erilaisista käsitteistä, olisi heillä kuitenkin oma, ja luultavasti vahva, käsitys siitä, mitä hyvinvointi on. Tutkimukseni kannalta nämä mielipiteet vertautuvat tietoon.

Päädyin siis henkilökohtaisiin haastatteluihin, koska niihin sisältyy myös havainnoinnin ja tarkentavien kysymysten mahdollisuus joustavasti ja helposti. Täten haastattelussa on mahdollista, ja tavoiteltavaa, saada mahdollisimman paljon tietoa haastateltavilta tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73). Uskon, että aineisto on tämän vuoksi laadukkaampi, kuin mitä esimerkiksi kyselyllä tehtäessä olisi ollut.

Haastattelun tavaksi valitsin puolistrukturoidun eli teemahaastattelun. Teemahaastattelussa on nimensä mukaisesti valmiiksi valitut teemat ja niihin liittyvät kysymykset ja sen tavoitteena on löytää tutkimukselle merkityksellisiä vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelu sopiikin hyvin silloin, kun halutaan selvittää alitajuisia asioita, esimerkiksi arvoja, ihanteita ja perusteluja (Metsämuuronen 2008, 41).

Tutkimukseni analyysitapa on teoriaohjaava, joten sitenkin teemahaastattelu on perustellumpi valinta kuin avoin haastattelu. Toisaalta lähtökohtana on, että haastateltavat saattavat ymmärtää hyvinvoinnin aivan eri tavoilla. Myös teoreettisena ilmiönä hyvinvointi on kompleksinen ja monin eri

tavoin määritely. Täten teemahaastattelukaan ei tässä tutkimuksessa mielestäni voi olla täysin suljettu, vaan siinä tulee olla avoimen haastattelun elementtejä. Yksi tällainen elementti, jota käytin, on haastattelun syventäminen saatujen vastausten mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76).

Toisaalta avoimessakin haastattelussa teoreettinen viitekehys ohjaa jollain tavoin haastattelua ja ilmiön hahmottamista, vaikka ei määrääkään sen suuntaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76). Lähestyvät kuntavaalit, etätyöskentely sekä koronapandemian aiheuttama paine ja kiire kaikkialla yhteiskunnassa painoivat vaakakupissa kuitenkin yhä vahvemmin teemahaastattelun puolelle. Teemahaastattelussa ajallinen tehokkuus on helpommin hallittavissa.

Esitinkin kaikille haastateltaville samat kysymykset ja lisäksi joitain tarkentavia kysymyksiä sen mukaan, miten kukin haastattelu eteni. Tämä johtui siis siitä, että pyrin pitämään teemahaastattelun avoimena eikä tiukasti vain etukäteen määräytyissä kysymyksissä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Sitä haastattelun perusrunko oli kaikille sama, mutta kysymysten esittämisjärjestys ja lisäkysymysten määrä ja laatu vaihteli.

Haastatteluja oli kaikkiaan kolme. Valitsin haastateltavaksi henkilöitä, jotka kuuluivat puolueensa valtuustoryhmään meneillään olevan valtuustokauden alkaessa. Jokainen haastateltava kuului eri puolueeseen. Valitsemalla haastateltavat eri puolueista oli tarkoitus estää aineiston vinoutumista. Lisäedellytyksenä oli, että valtuustoryhmään kuuluvalla olisi jokin kytkentä sosiaali- ja terveystalukuntaan, esimerkiksi jäsenyys tai varajäsenyys. Ajatuksena oli, että tämä toisaalta varmistaisi haastateltavien tasalaatuisuuden ja toisaalta mielenkiinnon hyvinvoinnin kysymyksiin.

Haastattelun haasteeksi koin sen tekemisen Teams-työkalulla. Alustavasti minusta tuntui, että luottamuksen saavuttaminen haastateltavan ja haastattelijan välille voisi olla hankalampaa sovelluksen välityksellä kuin ihmistä tavatessa. Luottamus on keskeinen tekijä haastattelun onnistumisessa (Eskola & Suoranta 2014, 94–95). Koronapandemian vuoksi muuta vaihtoehtoa ei kuitenkaan ollut. Toisaalta Teamsin etuna on tallentamismahdollisuus. Tallensinkin haastattelut Teamsin tallennustoiminnolla, jolla ne tallentuvat videomuodossa. Tämän jälkeen litteroin aineiston.

Aineisto on kerätty Tampereelta, koska Tampere on iso ja monimuotoinen, eteenpäinpyrkivä ja kehittyvä kaupunki. Tampereella on lisäksi käytössä pormestarimalli, jonka tarkoituksena on vahvistaa poliittista ohjausta kaupungin johtamisessa, jolloin kuntapolitiikka korostuu verrattuna tavantomaaiseen johtamismalliin.

2.2 Analyysitavan kuvaus

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus. Teemahaastatteluilla saatua aineistoa on käytetty tässä tutkimuksessa kahdella tavalla: sekä sisällönanalyysin kohteena että asiantuntijatietona. Tämä ei ole harvinaista laadullisessa tutkimuksessa (Alastalo & Åkerman 2010, 374–375). Sisällönanalyysia on käytetty tutkittaessa varsinaista tutkimuskysymystä. Lisätutkimuskysymystä on tarkasteltu haastatteluissa saadun asiantuntijatiedon avulla. Kerron seuraavaksi lyhyesti asiantuntijatiedosta ja etenen sen jälkeen analyysitavan kuvaukseen.

Asiantuntijatieto tuotetaan haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksessa; tavoitteena on hankkia tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Alastalo & Åkerman 2010, 373, 377, 390.) Toisin kuin sisällönanalyysissä, aineisto toimii eräänlaisena faktojen arkistona, joskin sen käytön ”ei tarvitse eikä tule olla naiivin realistista” (Alastalo & Åkerman 2010, 376–377). Käyttäessäni aineistoani asiantuntijahaastatteluina ja niissä saamani tiedon analysointiin, lähdin siitä, että haastateltavat ovat oman asiantuntijuusalueensa (tässä tapauksessa kuntapolitiikka) asiantuntijoita. Heiltä on saatavilla sellaista tietoa, jota olisi erityisen vaikea saada muuta kautta, kuten esimerkiksi dokumenteista. Olenkin suhtautunut asiantuntijatiedon analysoinnissa haastatteluissa saamaani tietoon faktapohjaisena tietona, vaikkakin on huomattava, että muisteltu, erityisesti prosesseja koskeva tieto, on aina haastateltavan tulkinta haastatteluhetken näkökulmasta (Alastalo & Åkerman 2010, 381). Seuraavaksi siirryn kuvaamaan tutkimukseni varsinaisen tutkimuskysymyksen analyysitavan.

Kuten sanottua, tämä tutkimus on laadullinen tutkimus. Valitsin laadullisen tutkimuksen, koska Alasuutarin (1999, 83) mukaan tutkittaessa ihmisten käsityksiä asioista, tulee heidän antaa puhua omin sanoin. Toisin sanoen kvantitatiivinen tutkimus ei olisi voinut tuottaa tässä tutkimuksessa etsittyjä käsityksiä hyvinvoinnista.

Tutkimuksen lähtökohtana on siis haastateltavien oma kokemus ja käsitys, ja eteneminen niistä käsin yksityisestä yleiseen. Taustalla ovat ymmärtämisen kaksi merkitystä: eläytyminen tutkimuskohteen ajatuksiin ja toisaalta ajatusten merkityksen ymmärtäminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28, 34). Laadullisen tutkimuksen lopputulemana ei kuitenkaan synny absoluuttista objektiivista tietoa tai totuutta (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 135). Joka tapauksessa laadullisella tutkimuksella pääsen tässä tutkimuksessa tarkastelemaan haastateltavien käsityksiä ”todellisuudesta” eli siitä moninaisuuksien kentästä, jolla poliittisen päätöksenteon kautta rakennetaan yhteiskuntaa. Laadullisella tutkimuksella saadaankin tietoa ei-tilastoitavista sosiaalisista ilmiöistä (McNabb 2008, 285).

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että se on induktiivista, teoriaa luovaa, subjektiivista ja ei-positivistista. Myös tulkinta on vahva osa laadullista tutkimusta. Tavoitteena on ymmärtää tutkimuksen aineistosta nousevaa puhuntaa. Laadullinen tutkimus on usein sidoksissa kontekstiinsa. (McNabb 2008, 273–274.) Tutkimukseni onkin tieteenfilosofiselta taustaltaan konstruktionistinen ja fenomenologis-hermeneuttinen.

Tutkimukseni tutkimusote on teoriaohjaava. Käytän siis teoriaa apuna analyysin teossa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole testata aiempaa teoriaa, vaan peilata haastateltavien ymmärrystä ja kokemusta sitä vasten (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96). Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2009, 96–97) teoriaohjaavasta analyysistä määrittelevätkin, myös minä etenen analyysissä ensin aineistolähtöisesti ja vasta analyysin lopputuloksessa tuon esille kytkennät teoriaan. Siltä osin analyysitapa ei ole puhtaan fenomenologinen, mutta olen koettanut ratkaista ongelmaa tuomalla teorian mukaan analyysiin mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97, 100; Eskola & Suoranta 2014, 147). Keskeistä teoriaohjaavassa tutkimusotteessa onkin, lähestytäänkö aineistoa tutkimuksen alussa sen omilla ehdoilla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Selostankin seuraavaksi aineistolähtöisen tutkimuksen pääperiaatteet.

Aineistolähtöinen, laadullinen analyysi etenee aineiston purkamisesta eli käytännössä litteroinnista aineiston järjestämiseen. Litteroinnin jälkeen aineistoa yleensä silmäillään. Tässä vaiheessa on tärkeää välttää ensivaikutelmien yleistymistä tulkinnoiksi. Sen sijaan aineiston järjestämisessä tulee edetä asteittain. (Eskola & Suoranta 2014, 151.) Litteroitua aineistoa ei lähestytäkään sattumanvaraisesti, vaan paremminkin järjestäytyneesti.

Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat aineistolähtöisen analyysin tekemistä kolmijaolla pelkistäminen-ryhmittely-teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämässä karsitaan pois tutkimukselle epäolennainen aineisto. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka kysymyksillä etsitään sitä kuvaavia ilmaisuja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Sen sijaan Alasuutarin (1999, 39) mukaan laadullisessa analyysissä on vain kaksi yhteenkietoutunutta vaihetta, pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Toisaalta pelkistämisen Alasuutari jakaa kahteen eri osaan. Ensimmäinen osa on huomion kiinnittäminen olennaiseen. Siinä apuna on teoreettinen viitekehys. Tavoitteena on karsia esimerkiksi tekstimassa hallittavammaksi määräksi raakahavaintoja. (Alasuutari 1999, 40.)

Apuna analyysissä, erityisesti pelkistämässä ja raakahavaintojen etsimisessä, olenkin käyttänyt analyysikysymyksiäni, ja mielestäni se vastaa myös Eskolan ja Suorannan aineistolähtöiseenkin sisällönanalyysiin peräänkuuluttamaa näkökulmaa aineistoon (Eskola & Suoranta 2014, 153). Myös Tuomi ja Sarajärvi (2009, 92) painottavat näkökulman valitsemisen merkitystä; aineisto ei suinkaan

”tyhjene” yhdellä tutkimuksella, siksikin muut –mielenkiintoisetkin– asiat on jätettävä pois ja keskityttävä rajattuun aiheeseen.

Ryhmittelyssä (luokittelussa) samaa asiaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään luokaksi. Ryhmittelyä jatketaan alaluokista yläluokkiin, niistä edelleen pääluokkiin ja lopulta yhdistävään luokkaan.

(Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Tämä vastaa Alasuutarin määrittelemää pelkistämisen toista osaa. Hänen mukaansa luokittelussa muodostetaan ”sääntö” tai etsitään havaintoja yhdistävä piirre, joista voidaan muodostaa luokka. Ajattelun lähtökohtana on, että aineistosta löytyy ikään kuin näytteitä samasta ilmiöstä. Poikkeamat suhteutetaan kokonaisuuteen; toisaalta laadullisessa analyysissä yksikin poikkeama saattaa kumota säännön. Lopullisena tavoitteena luokittelussa on pelkistää raakahavainnot suppeaksi joukoksi. (Alasuutari 1999, 40–43.) Sekä Tuomen ja Sarajärven että Alasuutarin analyysin etenemisen polut ovat lopulta aika samanlaiset, mutta Alasuutari painottaa tulkitsemista, eli käytännössä ”säännön” löytämistä, enemmän kuin Tuomi ja Sarajärvi, jotka ohittavat tämänkaltaisen pohdinnan tässä vaiheessa analyysiä nopeammin.

Tämän valikoidun tiedon, eli lopullisten luokkien tai luokan, perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu siis olennaisesti tulkintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–113.) Yleistettävyyteen pyritäänkin abstraktiotasoa nostamalla (Alasuutari 1999, 50). Tulkinnan on oltava absoluuttinen: tutkimuksessa ilmenevät seikat eivät saa olla ristiriidassa tulkinnan kanssa, koska laadullisessa analyysissä argumentaatiota ei rakenneta yksilöiden eroihin muuttujien suhteen (Alasuutari 1999, 38).

Alasuutari kutsuu merkitysten tulkintaa arvoituksen ratkaisemiseksi. Hän ei pidä arvoituksen ratkaisemista missään nimessä helppona: esimerkiksi johtolankoja (havaintoja) tulkittaessa on viitattava muuhun tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Lisäksi hän painottaa edelleen merkitystulkinnan tekemistä absoluuttisten havaintolauseiden edelle. Käytännön tasolla huomiota on laitettava esimerkiksi sille, että eri ihmiset ilmaisevat saman asian eri tavoilla. Miten sitten välttyä siltä, että ratkaisu on vain yksi mahdollinen monien joukossa? Alasuutari tarjoaa ratkaisuksi runsaiden, erilaisten vihjeiden käyttöä; esimerkiksi tutkimusaineiston lisäksi tilastotieto, muu tutkimus ja teoriakirjallisuus ovat hänen repertuaarinsa osatekijät. Täydellistä varmuutta ei voi kuitenkaan koskaan saavuttaa, painottaa Alasuutari. (Alasuutari 1999, 44–50.)

2.3 Tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus

Tutkimusten luotettavuus ja pätevyys on kaiken tieteellisen toiminnan, ja sen käyttämisen kehittämisen välineenä, ydin. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden ja pätevyyden osoittaminen on vaikeampaa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tämä johtuu perimmäisesti aineiston ja sen määrän erilaisuudesta näiden kahden tutkimustyylin välillä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa selostamalla tarkasti koko tutkimusprosessin. Erityisesti luokittelujen teon perustelujen tulisi olla näkyvillä. Myös tulosten tulkinnassa on esitettävä perustelut sille, miten on päätytty tulkintoihinsa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233.)

Pohdinkin tässä luvussa tutkimukseni pätevyyttä ja luotettavuutta. Tutkimuksen reliaabelius eli luotettavuus tarkoittaa sen mittaustulosten toistettavuutta eli kykyä antaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Esimerkiksi jos kohdetta tutkitaan eri kerroilla tai jos kaksi tai useampi tutkija tutkii kohdetta ja lopputulokset ovat samanlaiset, pidetään lopputulosta luotettavana. Tutkimuksen validius taas tarkoittaa sen pätevyyttä, eli tutkimuksen mittareiden ja tutkimusmenetelmien kykyä mitata haluttua. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

On muitakin keinoja nostaa tutkimuksen luotettavuutta kuin huolellinen selostaminen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkimusmetodin noudattaminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108; McNabb 2008, 4–5). Metodien avulla aineiston havainnot erotetaan tutkimuksen tuloksista, sillä havainnot ja tulokset ovat eri asioita (Alasuutari 1999, 78, 82). Alasuutarin sanoin ilman metodia ”tutkimus muuttuu helposti omien ennakkoluulojen empiiriseksi todisteluksi” (Alasuutari 1999, 82).

Olenkin selostanut tarkasti tutkimuksen jokaisen vaiheen aineistonkeruusta ja metodista lähtien. Myös tulosten tulkinta ja luokittelu on selitetty. Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä parantaa edelleen huolellinen perehtyminen teoreettisen viitekehyksen ainespuina oleviin teorioihin. Perustelen tätä sillä, että näitä teorioita tarvitsen erityisesti teoriaohjaavan analyysin teossa, joten niiden tuntemus parantaa analyysin laatua. Lisäksi olen huolellisesti perehtynyt teoriaohjaavan sisällönanalyysin tekemiseen, esimerkiksi tutustumalla metodikirjallisuuteen. Analyysi itsessään on tehty aineistoa tulkiten, parhaan taitoni mukaan. Aineiston haastateltavat on valittu niin, että he ovat suuren kaupungin kuntapoliitikkoja erilaisista puolueista. Haastateltavat olivat motivoituneita ja kiinnostuneita hyvinvoinnin kysymyksistä. Myös kaupunkia, josta aineisto on hankittu, on harkittu tarkoin, jotta se tukee tutkimuksen onnistumista. Toisaalta tutkimuksen pätevyyttä olisi nostanut haastattelujen suorittaminen ajallisesti samaan aikaan kuin kuntastrategiaa on tehty. Tällöin tulkinnat

prosessista olisivat olleet aivan tuoreita. Tästä huolimatta pidän tutkimukseni pätevyyttä ja luotettavuutta hyvänä.

3 ANALYYSI

Tässä luvussa kuvaan analyysini etenemisen. Analyysini noudattaa edellisessä luvussa kuvattua laadullisen tutkimuksen etenemisen järjestystä varsinaisen tutkimuskysymyksen osalta. Lisätutkimuskysymyksen osalta aineistoa ei ole analysoitu laadullisin menetelmin, vaan aineistoa on käsitelty asiantuntijahaastatteluina. Seuraava kuvaus analyysistä liittyy siis varsinaiseen tutkimuskysymykseeni.

Haastattelujen jälkeen litteroin haastatteluaineiston. Litterointi on tehty sanatarkasti, mutta ei yksityiskohtaisesti; toisin sanoen siitä puuttuvat esimerkiksi taukojen pituudet, huokaukset, yskähdykset ja vastaavat, jotka eivät liity asiasisältöön. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 28 sivua. Litteroinnin jälkeen etsin aineistosta raakahavaintoja analyysikysymyksen avulla. Analyysikysymyksen tässä tutkimuksessa on, mistä henkilö puhuu, kun hän puhuu asioista, jotka liittyvät hyvinvointiin tai määräävät hyvinvointia?

Analyysikysymyksen avulla löysin noin 19 sivua raakahavaintoja ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Raakahavaintojen löytämisen jälkeen pelkistin raakahavainnot. Tätä voisi pitää ensimmäisenä havainnoista tehtynä tulkintana, sillä pelkistykseni pohja oli tulkinta siitä, mitä haastateltava raakahavainnossa tarkoittaa, kun hän puhuu hyvinvoinnista. Pelkistettyjä ilmauksia kertyi kuusi sivua. Tämän jälkeen aloitin aineiston luokittelun.

Luokittelun pohjana oli tulkintani siitä, mistä pelkistetyissä ilmaisuissa oli kyse. Yhdistin siis näitä pelkistettyjä ilmauksia luokiksi Alasuutarin mainitseman ”säännön” avulla. Tässä ensimmäisessä luokittelun vaiheessa syntyi näin 33 erilaista luokkaa. Jatkoin luokittelua eteenpäin. Seuraavassa luokittelussa muodostin edellä mainitusta 33 luokasta 13 uutta luokkaa, edelleen käyttäen Alasuutarin mainitsemaa ”sääntöä”, eli tulkiten luokkien merkitysisältöä pohjana uusille luokille. Nyt luokkia oli siis kolmetoista.

Olikin mielestäni sopiva hetki ottaa teoria mukaan ja siirtää analyysin painopiste aineistolähtöisestä teoriaohjauksi, sillä edessä oli enää viimeinen luokitteluvaihe, jossa luokkien pohjalta

muodostettaisiin käsitteitä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteet ovat kuitenkin jo valmiina teorioiden muodossa, joten varsinaista itsenäistä käsitteenmuotoilua teoriaohjaava sisällönanalyysi ei sisällä. Käytännössä siis siinä vaiheessa, kun aineistolähtöisessä analyysissä on edetty tarpeeksi pitkälle, yhdistetään teoria ja aineisto. Teinkin viimeisen luokittelun siten, että muodostin jäljellä olevista 13 luokasta uusia luokkia teorian antamien raamien mukaan. Näin päädyin lopulta kolmeen luokkaan. Nostin yhden luokan muiden luokkien yläpuolelle, koska se tuli esiin suhteessa kaikkiin muihin tuloksiin.

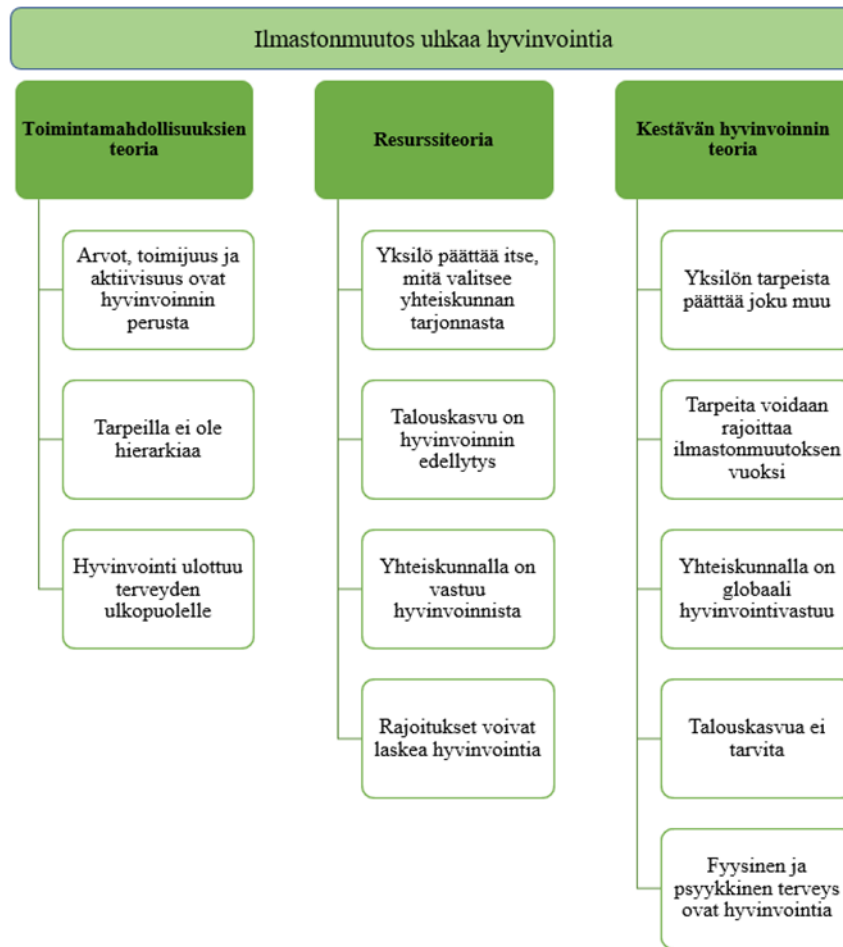
4 KÄSITYKSET HYVINVOINNISTA KITEYTYVÄT KOLMEEN HYVINVOINNIN TEORIAAN

4.1 Resurssiteoria, toimintamahdollisuuksien teoria ja kestävän hyvinvoinnin teoria

Tutkimuskysymykseni tässä tutkimuksessa siis oli, millaisia käsityksiä kuntapäätäjillä on hyvinvoinnista. Teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä aineistosta esiin nousevat tulokset ovat, että kuntapäätäjien käsitykset hyvinvoinnista kiteytyvät resurssiteoriaan, toimintamahdollisuuksien teoriaan ja kestävän hyvinvoinnin teoriaan.

Kestävää hyvinvointia ilmentävät, teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä esiin tulevat, alakategoriat liittyvät yksilön tarpeiden määrittelyyn, tarpeiden rajoittamiseen ilmastonmuutoksen vuoksi, globaaliin hyvinvointivastuuseen, talouskasvun tarpeettomuuteen ja terveyden tärkeyteen. Resurssiteoriaan liittyvinä alakategorioina ovat yksilön valinnanmahdollisuus, talouskasvun tarpeellisuus, yhteiskunnan vastuu hyvinvoinnista ja ilmastonmuutoksen vuoksi tehtävien rajoitusten hyvinvointia laskeva vaikutus. Toimintamahdollisuuksien teoriaa ilmentävissä alakategorioissa hyvinvoinnin perustana ovat arvot, toimijuus ja aktiivisuus, tarpeiden hierarkiattomuus ja hyvinvoinnin ulottuminen terveyden ulkopuolelle. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Kategoriakehikko.

Kategoriat muodostuvat luokista, joita on kaikkiaan 33. Nostan esille muutaman esimerkin, jotka selventävät luokittelua. Esimerkiksi luokan ”Yksilön tarpeista päättää joku muu” alaluokkia ovat ihminen ei itse päättää, mikä on hänelle hyväksi, ihminen ja asiantuntija päättävät palveluista yhteistyössä, ihminen ei itse tiedä, mikä on hänelle hyväksi ja yhteiskunnan tuottamaa hyvinvointia tulee suunnata sen varassa eläville. Luokan ”Arvot, toimijuus ja aktiivisuus ovat hyvinvoinnin perusta” alaluokat liittyvät elämänhallinnan tärkeyteen, aktiiviseen toimijuuteen, arvoihin hyvinvoinnin perustana, vain joidenkin tarpeiden perustavanlaatuisuuteen ja siihen, ettei yhteiskunta voi auttaa kaikessa hyvinvoinnissa. Luokan ”Hyvinvointi ulottuu terveyden ulkopuolelle” alaluokkia ovat hyvinvointi on moniulotteinen, elämäntyytyväisyys on hyvinvointia, yhteisöllisyys on hyvinvointia, sosiaalinen hyvinvointi, yksilön taloudellinen tilanne on hyvinvointia ja hyvinvointi on muutakin kuin terveyttä. Luokan ”Yhteiskunnalla on vastuu hyvinvoinnista” alaluokkia ovat yhteiskunnan vastuu hyvinvoinnista ja muiden ihmisten hyvinvoinnin vaikutus yksilön hyvinvointiin. Luokan ”Tarpeilla

ei ole hierarkiaa” alaluokkia ovat hyvinvointi on yksilöllinen kokemus ja hyvinvoinnissa ei ole tarvehierarkiaa.

Olen tulkinut tarveteoreettiset näkemykset osaksi kestäväen hyvinvoinnin teoriaa. Tämä johtuu siitä, että ilmastonmuutos on jo osa tuota teoriaa, ja toisaalta siitä, että Hirvilammin kestäväen hyvinvoinnin teoria pohjautuu vahvasti tarveteorioihin (Hirvilammi 2015, 28).

Tulos heijastaakin hyvin kunnissa tunnistettua karkeaa hyvinvoinnin kahtiajakoa resurssiteorioihin ja tarveteorioihin (Paronen ym. 2017, 336) ja toisaalta myös hyvinvoinnin määrittelyn moninaisuutta ja vaikeuttakin. Mielenkiintoista on toimintamahdollisuuksien teorian nouseminen tarve- ja resurssiteorioiden rinnalle. Tämä näkyy myös muun muassa Majoisen ja Antilan tutkimuksessa, jossa kuntapäätäjät tunnistivat ihmisten haluavan hyvinvointiinsa eri asioita oman valintansa mukaan (2017, 9).

Hyvinvoinnin tutkimuksessa on ollut erilaisia kausia. Historiallisesti katsoen resurssiteoreettinen näkemys oli pitkään vallalla (esim. Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 127; Niemelä & Saari 2013, 8), kunnes 1990-luvulla Doyalin ja Goughin (1991) tarveteoreettisen näkemyksen pohjalta hyvinvointi alettiin nähdä pahoinvoinnin torjumisena (esim. Kananoja 2005). 1990-luvulla onkin tutkittu paljon köyhyyttä ja syrjäytymistä (Niemelä & Saari 2013, 8). 2000-luvulla hyvinvoinnin tutkimuksessa painottui toimintamahdollisuuksien teoria (Hirvilammi 2015, 27). Hyvinvoinnissa alettiin painottaa erityisesti onnellisuuden kokemusta ja subjektiivista hyvinvointia (Simpura 2012, 688) sekä objektiivisen ja subjektiivisen hyvinvoinnin yhdistämistä (Vaarama ym. 2010, 127). Toimintamahdollisuuksien teorian voisikin nähdä koettuun hyvinvointiin liittyvänä ja koetun hyvinvoinnin parantamiseen soveltuvana teoriana. Viime aikoina hyvinvoinnin johtamisessa on painotettu erityisesti osallisuutta (Nurmi ym. 2018, 115) mutta toisaalta myös hyvinvoinnin kestävyuden kysymykset ovat nousemassa tärkeiksi (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 105–106; Hirvilammi 2015, Saikkonen ym. 2019, 343–344). Käytännössä kaikki hyvinvoinnin teoriat ja painotukset elävät ja voivat hyvin tänäkin päivänä, sillä hyvinvointia ei ole onnistuttu määrittämään yhdellä yksiselitteisesti ja yleisesti hyväksytyllä tavalla. Siksi on mahdollista, kuten tässäkin tutkimuksessa, löytää samanaikaisesti useita erilaisia rinnakkaisia näkemyksiä hyvinvoinnista.

Tämän tutkimuksen tuloksissa resurssiteoriaa ja tarveteoriaa yhdistelevä Allardtin teoria Having, Loving, Being ei noussut esiin. On mahdollista, että erilaiset hyvinvointinäkemykset tulevat kytkeytymään erilaisiin puolueisiin ja hyvinvointi vähitellen politisoituu. Sen vuoksi ei liene todennäköistä, että Having, Loving, Being olisi paikallisessa itsehallinnossa eri käsitykset yksiselitteisesti yhteen kokoava vastaus hyvinvoinnin määrittelyyn. Kun vielä otetaan huomioon, että

ilmastonmuutoksen pysäyttämisen vaatimissa toiminna ei ole saavutettu konsensusta (esim. Vadén ym. 2019), on todennäköistä, että hyvinvoinnin politisoituminen syvenee, jos hyvinvoinnin ja ilmastopolitiikan suhde vahvistuu.

Kestävän hyvinvoinnin kiinnittyminen vain tarveteorioihin voikin tuottaa haasteita. On selvää, että resurssiteorioiden ja toimintamahdollisuuksien teorioiden heikkous nykyajassa on se, että ne on kirjoitettu kauan ennen ilmastonmuutoksen nousua agendalle. Kummassakaan, resurssiteoriassa tai toimintamahdollisuuksien teoriassa, ei ole viittauksia ilmastoon tai planeettamme elinkelpoisuuteen. Kuitenkin kuntapäättäjien käsitykset hyvinvoinnista kytkeytyivät myös ilmastonmuutokseen ja sen vaikutukseen hyvinvointiin, niin kestävän hyvinvoinnin, resurssiteorioiden kuin toimintamahdollisuuksien teorioiden suhteen. Siksi nostin sen erilliseksi luokaksi teoriaohjaavan analyysini tulosten yläpuolelle (Kuvio 1). Ilmastonmuutoksen torjumista ajatellen tämä on ajattelun muutos oikeaan suuntaan; esimerkiksi Steffen ym. vaativat ilmakehään kohdistuvan ihmisen toiminnan vaikutuksen näkymistä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (Steffen ym. 2018, 8252).

Ilmastonmuutoksen aiheuttaa hiilidioksidin ja muiden kasvihuonekaasujen määrän nouseminen ilmakehässä. Siitä seuraa maapallon keskilämpötilan nousu. (Ilmasto-opas 2021.) Ilmastonmuutoksen estämisessä keskeistä olisikin pysäyttää maapallon keskilämpötilan nouseminen. Ihminen ei voi lopulta tietää, missä se kynnyksarvo, jonka ylittyttyä muutokset ovat peruuttamattomia, sijaitsee (Steffen ym. 2018). Siksi ilmastonmuutosta ehkäisevät toimet ovat välttämättömiä.

4.2 Vaikuttavatko erilaiset hyvinvointikäsitteet kuntastrategiaan?

Lisätutkimuskysymykseni oli, kokevatko kuntapäättäjät erilaisten hyvinvointikäsitteiden vaikuttavan kuntastrategiaan. Tätä tutkiessani käytin aineistoa asiantuntijahaastattelujen kautta syntyvänä asiantuntijätietona.

Aineistosta havaitsin, että haastateltavien laaja hyvinvointikäsite näkyi muun muassa ymmärryksenä kunnan toiminnasta; kunnan koettiin vaikuttavan kuntalaisten hyvinvointiin hyvin laajalla skaalalla. Hyvinvointia edistäviä päätöksiä havaittiin esimerkiksi tehtävän kaikissa lautakunnissa. Se mielestäni osoittaa, että kuntapäättäjät ymmärtävät kuntastrategian ohjaavan merkityksen kuntalaisten hyvinvointiin ja laajemmin hyvinvointiin paikallistasolla, sekä sen, että strategia on muuta kuin ohjaamista; se on myös strategisia hyvinvointiin vaikuttavia tekoja ja päätöksiä (Majoinen & Antila 2018, 9).

Aineiston perusteella erilaiset hyvinvointikäsitteet vaikuttavat kuntastrategiaan. Tämä on hyvä asia, koska hyvinvoinnin sisällön määrittelyn tulisi nousta paikallistasolta (Majoinen & Antila 2017, 11, 15). Esimerkiksi poliittinen jako vasemmalle ja oikealle näkyi aineiston perusteella kuntastrategian teossa. Toisaalta tunnistettiin, että käsitysten erot voivat olla myös hienovaraisempia ja mennä jopa yksittäisten puolueiden välisiin eroihin. Harisalon (2017, 491) peräänkuuluttama intressien näkyväksi tekeminen ja vaihtoehtojen monipuolisuus näyttää toteutuvan.

Tampereella kuntastrategia on tehty puoluekoalition yhteistyönä. Aineiston perusteella tätä pidetään hyvänä käytäntönä, sillä siinä korostuu puolueiden välinen yhteistyö. Strategian teko on myös valtaa kuntademokratiassa. Marchin (1994, 143) esittämä käsitys vallasta päätösvaltana, eli kykyä saada haluamansa ja samalla torjua vastakkaiset näkemykset (ks. Harisalo 2017, 491) ei istu aineistosta saatavaan kuvaan. Aineiston perusteella Tampereella arvostetaan puolueiden välistä yhteistyötä ja yhteisiä näkemyksiäkin koetaan löytyvän. Usein myös kompromissi nähtiin parempana vaihtoehtona kuin jyrkemmät eriävät kannat. Kuntastrategian teossa näkyikin aineiston perusteella enemmän puhevalta; toisin sanoen arvostuksiin, mielipiteisiin ja valintoihin vaikuttaminen (Harisalo 2017, 492).

Aineiston perusteella eniten eroavaisuuksia koettiin olevan hyvinvoinnin saavuttamisen keinoissa, esimerkiksi tuottamisen ja järjestämisen välisessä erossa, kuin itse hyvinvoinnissa. Tämä on ristiriidassa aineiston analyysin tulosten kanssa, sillä analyysi osoitti varsin selvästi, että Tampereella on havaittavissa resurssiteorian ja tarveteorioiden välinen kahtiajakautuminen hyvinvoinnin käsityksissä ja lisäksi vielä toimintamahdollisuuksien teorian nousu niiden rinnalle. Onkin mahdollista, että haastateltavat eivät tunnista hyvinvointikäsitteissä olevia samankaltaisuuksia tai eroja, ja huomio on näin kiinnittynyt hyvinvoinnin järjestämisen tapoihin ennemminkin kuin hyvinvointikäsitteiden eroihin tai samankaltaisuuksiin.

Tulkintani onkin, että kenties yhteistyö erilaisella poliittisella laidalla olevien puolueiden välillä toimii hyvin, koska perustavanlaatuiset käsitykset hyvinvoinnista ovat samankaltaiset, vaikka mielipiteet itse järjestämistavasta ovatkin erilaiset. Tätä tukee se, että samankaltaisia ajatuksia hyvinvoinnista koettiin saattavan löytyä yllättävistäkin suunnista. Toisaalta aineistosta kävi ilmi, että varsinkin pienempien puolueiden voi olla vaikeaa saada äänensä läpi kuntastrategiaan. Tämä voisikin johtua enemmän hyvinvointikäsitteiden erilaisuudesta kuin puolueen koosta. Se voisi selittää myöskin sitä, että isompien puolueiden näkemysten koettiin näkyvän kuntastrategiassa eniten. Toisaalta on tietysti mahdollista, että tämä johtuu yksinkertaisesti kuntastrategian teon kompromissinomaisesta luonteesta ja poliittisista valtasuhteista.

5 PÄÄTELMÄT: PAIKALLINEN HYVINVOINTI VAHVISTAA PAIKALLISTA ITSE-HALLINTOA

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella kuntapäättäjien käsityksiä hyvinvoinnista. Kuntalaki velvoittaa kuntapäättäjät edistämään kuntalaisten hyvinvointia kuntastrategiassa. Hyvinvointi on kuitenkin käsitteenä monimuotoinen ja kiistanalainen, sillä erilaisia määrittelyjä ja teorioita on runsaasti. Tässä tutkimuksessa pääkysymyksenä on, millaisia käsityksiä kuntapäättäjillä on hyvinvoinnista. Lisäkysymyksenä on, kokevatko kuntapäättäjät erilaisten hyvinvointikäsitteiden näkyvän kuntastrategiassa? Tutkimukseni luotettavuutta ja pätevyyttä pidän hyvänä, niin aineiston kuin analyysin osalta, joskin aineiston pätevyyttä olisi vielä parantanut ajallinen yhteys kuntastrategian tekoon.

Tutkimukseni tulosten mukaan kuntapäättäjien käsitykset hyvinvoinnista kiteytyvät kestävän hyvinvoinnin teoriaan, resurssiteoriaan ja toimintamahdollisuuksien teoriaan. Jatkossa kunnissa voitaisiinkin tunnistaa ja huomioida toimintamahdollisuuksien teorian nousu resurssi- ja tarveteorioiden rinnalle hyvinvointia määrittämään. Lisäksi toimintamahdollisuuksien teorian operationalisointia mittareiksi tulisi pohtia; miten mitata esimerkiksi sitä, elääkö yksilö arvojensa mukaista elämää? Jatkossa olisi myös mielenkiintoista tutkia kuntapäättäjien hyvinvointikäsitteitä sote-uudistuksen toteutumisen jälkeen tai esimerkiksi sitä, onko sote-uudistuksen jälkeen tehtyjen kuntastrategioiden hyvinvointipainotuksissa havaittavissa eroja verrattuna strategioihin, jotka on tehty ennen sote-uudistusta.

Analyysin tulokseksi tulleiden kolmen teorian yläpuolella, kattona, on ilmastonmuutos ja sen tuoma uhka hyvinvoinnille. Kestävän hyvinvoinnin teoriassa on pohdittu ilmastonmuutoksen pysäyttämisen ja hyvinvoinnin yhdistämistä pääosin tarveteoreettisesta näkökulmasta. Olisikin tarpeen jatkaa resurssiteorian ja toimintamahdollisuuksien teorian kehittämistä niin, että niissäkin otettaisiin huomioon ilmastonmuutoksen tuoma uhka hyvinvoinnille. Tavoitteena tulisi olla pohtia keinoja pysäyttää ilmastonmuutos näiden teorioiden lähtökohdista käsin. Samalla avautuisi mahdollisuus laventaa kestävän hyvinvoinnin käsitteen määrittelyä.

Kuten tämän tutkimuksen tuloksista ilmenee, kuntapäättäjillä on monia toisistaan eriäviä käsityksiä hyvinvoinnista. Suomessa kuntademokratia mahdollistaa paikallisen yhteistyön ja erilaisten näkemysten kirjon limittymisen, tarjoten näin yhteiskuntaan moniulotteista ja moninäkemyksellistä hyvinvointia. Tämä on voimavara ja rikkaus. Hyvinvointikäsitteiden kirjo onkin osoitus monipuolisesta

ja demokraattisesta paikallisesta itsehallinnostamme. Siksi yhteiskunnallista ulottuvuutta hyvinvoinnin edistämässä ei voi ylenkatsoa. Perus- ja ihmisoikeudet, oikeusvaltio ja paikallinen itsehallinto ovat tärkeitä elementtejä suomalaisessa hyvinvoinnissa.

Jos ja kun paikallinen itsehallinto ei enää vastaa sosiaali- ja terveydenhuollosta sote-uudistuksen jälkeen, kuntapäätäjät joutuvat pohtimaan tarkemmin, mikä on sen hyvinvoinnin sisältö, jota kuntien on lain mukaan edistettävä. Pohdintojen tulokset ovat luettavissa tulevissa kuntastrategioissa, jotka ohjaavat kuntien toimintaa. Tulevaisuudessa kuntastrategian hyvinvoinnin edistämistehtävä saaneekin yhä vahvempia poliittisia sävyjä. Kysymys on entistä painavammin siitä, mitä pidetään hyvänä elämänä ja hyvinvointina. Mitä niukkenevilla varoilla tulee edistää, mihin panokset laittaa?

Yksi mahdollisuus on kanavoida hyvinvoinnin politisoitumisen lisääntyminen osallisuuden lisääntymiseksi kuntastrategian kautta. Tämä tarkoittaisi, että kuntastrategian teossa kuntalaisten, yritysten, järjestöjen, seurakuntien ja muiden sidosryhmien näkemykset tulisivat paremmin huomioituksi. Onkin entistä tärkeämpää, että hyvinvointikertomuksessa käytetyt mittarit johdetaan kuntastrategian pohjalta. Näin vahvistetaan paikallista itsehallintoa samalla kun huomioidaan kunkin kunnan omat, erityiset tavoitteet hyvinvoinnin edistämässä. Tämä saattaisikin johtaa eräänlaiseen elpymiseen kunnissa; kenties kunnat voisivat kohdentaa voimavarojaan laajan hyvinvointikäsityksen edistämiseen kapean, mutta toiminnallisesti raskaan, sosiaali- ja terveystalouden siirtyessä maakunnallisille hyvinvointialueille.

Kuntastrategiassa paikalliset, erilaiset hyvinvoinnin käsitykset punotaan yhteen; sillä sitä on olla kunta. Hyvinvointikäsitysten yhtenäistämisen pyrkimyksiin, esimerkiksi hyvinvointikertomusten kautta, tulisikin suhtautua kriittisesti, koska ne kaventavat paikallista itsehallintoa ja elämisen edellytyksiä. Sen sijaan kuntastrategian roolia hyvinvoinnin edistämässä kannattaa vahvistaa. Kuntien tuleekin ottaa aktiivinen ote hyvinvoinnin johtamiseen, kehittämiseen ja edistämiseen. Hyvinvointi tulee sisällyttää voimakkaammin osaksi strategista johtamista ja sen arvo kunnan omaleimaisuuden ja kuntalaisten elämisen edellytysten määrittäjänä havaita ja kirkastaa.

Lähteet

- Alastalo, M. & Åkerman, M. (2010). Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa J. Ruusuvaori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi. (372–392)*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Doyal, L. & Gough, I. (1991). *A Theory of Human Need*. London: MacMillan.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hakamäki, P., Ikonen, J., Saaristo, V., Saukko, N., Wiss, K. & Ståhl, T. (2019). *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntajohdossa – TEA 2019*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen laitos. Tilastoraportti 38/2019.
- Hautamäki, A. & Oksanen, K. (2014). Hyvinvointiyhteiskunnan uudistaminen kestävän innovaation keinoin. Teoksessa R. Särkelä, A. Siltaniemi, P. Rouvinen-Wilenius, H. Parviainen & E. Ahola, (toim.) *Hyvinvointitalous. (107–118)*. Helsinki: Soste.
- Harisalo, R. (2017). Puhevalta poliittisessa päätöksenteossa: Valtuustojen toiminnan kehittäminen. Teoksessa I. Nyholm, A. Haveri, K. Majoinen & M. Pekola-Sjöblom, (toim.) *Tulevaisuuden kunta (s. 490–500)*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Acta 264. Haettu osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1812-tulevaisuuden-kunta-acta-nro-264>, 29.1.2021.
- Helne, T., Hirvilammi, T. & Laatu, M. (2012). *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*. Kelan tutkimusosasto. Helsinki: Kela.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hirvilammi, T. (2015). *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä – ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Helsinki: Kela. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136. Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/154175>, 14.9.2020.
- Hoffrén, J., Lemmetyinen, I. & Pitkä, L. (2010). *Esiselvitys hyvinvointi-indikaattoreista: Mittareiden vertailu ja kehittämiskohteet*. Sitran selvityksiä 32. Helsinki: Sitra.
- Häikiö, L. & Saikkonen, P. (2009). Hyvinvoinnin politiikka: Pääkirjoitus. *Janus* 3 (09), 197–199.
- Ilmasto-opas. (2021). Perehdy ilmastonmuutokseen. Haettu osoitteesta <https://ilmasto-opas.fi/fi/etusivu>, 15.1.2021.
- Johansson, S. (1970). *Om levnadsnivåundersökningen*. Stockholm: Allmänna förl.
- Jäntti, A. (2017). Kunta on elämisen edellytyksiä luova itsehallinnollinen paikallisyhteisö. *Hallinnon tutkimus*, 2/2017, 141–144.
- Jäntti, A. (2016). *Kunta, muutos ja kuntamuutos*. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 2215.
- Kainulainen, S. (1998). *Elämäntapahtumat ja elämään tyytyväisyys eri sosiaaliluokissa*. Kuopion yliopisto. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 62.

- Kananoja, J. (2005). Mitä on hyvinvointi? *Kuntapuntari* 3/2005. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta http://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html, 4.2.2021.
- Kuntalaki 410/2015
- Maddux, J. E. (2018). Subjective Well-Being and Life Satisfaction: An Introduction to Conceptions, Theories and Measures. Teoksessa J.E. Maddux, (toim.) *Subjective Well-Being and Life Satisfaction*. (3–31). New York: Routledge.
- Majoinen, K. & Antila, A. (2017). *Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa: Sisältö, mahdollisuudet ja haasteet*. Helsinki: Kuntaliitto. Arttu 2-tutkimusohjelman julkaisusarja 12/2017.
- Majoinen, K. & Antila, A. (2018). *Miten johdetaan hyvinvoinnin edistämistä kunnissa?* Helsinki: Kuntaliitto. Arttu 2-tutkimusohjelman julkaisu nro 4/2018.
- March, J. G. (1994). *A Primer on Decision Making: How Decisions Happen*. New York: The Free Press.
- McNabb, D. E. (2008). *Research Methods in Public Administration and Nonprofit Management: Quantitative and Qualitative Approaches*. New York: M. E. Sharpe.
- Metsämuuronen, J. (2008). *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp Oy.
- Niemi, P., Rautiainen, A., Kannasoja, S., Haapakoski, K., Pellinen, J. & Mäntysaari, M. (2017). Hyvinvoinnin teoriat hyvinvoinnin edistämässä ja poliittisessa päätöksenteossa. *Hallinnon tutkimus*, 3/2017, 166–181.
- Niemelä, M. & Saari, J. (2013). Suomalaisen yhteiskunnan notkelmat. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.) *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa (6–21)*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Teemakirja 10.
- Nurmi, H., Syväjärvi, A. & Leinonen, J. (2018). Osallistava toimintaote hyvinvoinnin edistämistyössä. Teoksessa J. Lammintakanen & S. Laulainen, (toim.) *Kohti vaikuttavaa päätöksentekoa ja johtamista hyvinvointipalveluissa (114 – 126)*. Kuopio: University of Eastern Finland. General Series. Haettu osoitteesta https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20126/urn_isbn_978-952-61-2906-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=114, 9.9.2020.
- Paronen, E., Rissanen, S., Taskinen, H. & Laulainen, S. (2017). Kunnat hyvinvoinnin edistäjinä – hyvinvoinnin edistämisen näkökulmia ja malleja. Teoksessa I. Nyholm, A. Haveri, K. Majoinen & M. Pekola-Sjöblom, (toim.) *Tulevaisuuden kunta (s. 336–350)*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Acta 264. Haettu osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1812-tulevaisuuden-kunta-acta-nro-264>, 9.9.2020.
- Rannisto, P.-H. (2009). Strategian toteuttaminen monimutkaisuuden olosuhteissa. Teoksessa Haveri, A. Majoinen, K. & Jäntti, A. (toim.) *Haastava kuntajohtaminen (s. 120–130)*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Rauhala, P.-L., Simpura, J. & Uusitalo, H. (2000). Hyvinvoinnin tutkimusperinteet, hyvinvointipoliittikka ja 1990-luvun uudet avaukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 65 (3), 191–207. Haettu osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100791/003rauhala.pdf?sequence=1>, 16.9.2020.
- Reisman, D. A. (1977). *Richard Titmuss: Welfare and Society*. London: Heinemann Educational Books.
- Ryan, R., & Deci, E. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York: Guilford Publications.

- Saarinen, A. (2006). Kuntatason rakenteet ja hyvinvointi objektiivisesta näkökulmasta Lapissa ja Pohjois-Karjalassa. *Janus*, 14 (1), 29–43.
- Saikkonen, P. Karvonen, S. & Kestilä, L. (2019). Yhteenveto. Teoksessa L. Kestilä & S. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2018* (s. 332–346). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sairinen, R., Manninen, R., Peltonen, L. & Wiik, M. (2006). *Ympäristöterveys yhdyskuntasuunnittelussa: Näkökulmia hyvinvointia edistävään elinympäristöön*. Helsinki: Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 13/2006.
- Sen, A. (1993). Capability and Well-Being. Teoksessa M. Nussbaum & A. Sen, (toim.) *The Quality of Life* (30–53). Oxford: Clarendon Press.
- Simpura, J. (2012). Taasko keisarin uudet vaatteet? Koettu hyvinvointi eurooppalaisessa puntarissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012):6, 688–692.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2015). Kunnat hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä sote-uudistuksessa. Haettu osoitteesta https://stm.fi/documents/1271139/1332838/Kunnat+hyvinvoinnin+edist%C3%A4j%C3%A4n%C3%A4+soteuudistuksessa+9_2015/b34ff832-323e-4812-8dfe-bf5c470690fa, 1.2.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020). Sote-uudistus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Haettu osoitteesta <https://soteuudistus.fi/etusivu>, 25.1.2021.
- Stakes (2005). Kuntien hyvinvointijohtamisen menetelmiä ja työvälineitä. Stakesin ideakortti 1/2005. Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90898/Idea1_05.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 2.2.2021.
- Steffen, W., Rockström J., Richardson, K., Lenton, T. M., Folke, C., Liverman, D., Summerhayes, C. P., Barnosky, A. D., Cornell, S. E., Crucifix, M., Donges, J. F., Fetzer, I., Lade, S. J., Scheffer, M., Win-kelmann, R. & Schellnhuber, H. J. (2018). Trajectories of the Earth System in the Anthropocene. *PNAS* 115/33, 8252–8259.
- Stenvall, J. & Sihvonen, M. (2011). Kunnallinen itsehallinto ja johtaminen – reformien valossa ja varjossa. Teoksessa A. Haveri, J. Stenvall & K. Majoinen, (toim.) *Kunnallisen itsehallinnon peruskivet* (274–282). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Ståhl, T., Wiss, K., Hakamäki, P. & Saaristo, V. (2015). *Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutuminen kunnassa – rakenteet, vastuut, seuranta ja voimavarat*. Tutkimuksesta tiiviisti 31, syyskuu 2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Syväjärvi, A. & Leinonen, J. (2020). Strategiatyöllä hyvinvointia? Strategiakäytäntöjen kehittyneisyys kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. *Hallinnon tutkimus* 1/2020, 52–66.
- Terveydenhuoltolaki 3126/2010
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2016). *Hyvinvointikertomus kunnan strategisen johtamisen työvälineenä*. Tiedä ja Toimi -kortti 2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131075/THL_TT_hyvinvointikertomus_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 25.1.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021a). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen: Kunnan hyvinvointikertomus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus>, 25.1.2021.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021b). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen: Tiedon hyödyntäminen, esimerkkejä kunnista. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/tiedon-hyodyntaminen/esimerkkeja-kunnista>, 25.1.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021c). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen: Alueellinen hyvinvointikertomus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointikertomus>, 2.2.2021.
- Titmuss, R. (1958). *Essays on Welfare State*. London.
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, E. (2008). Eläkeläisten hyvinvoinnin jäljillä – katsaus viimeaikaiseen tutkimukseen. Teoksessa E. Tuominen (toim.) *Näkökulmia eläkeläisten hyvinvointiin – toimeentulosta kulutukseen ja ajankäyttöön (13–30)*. Eläketurvakeskuksen raportteja 2008:4. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Työkalupakki vaikuttavaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen: Sosiaalinen laatu, elämänlaatu, vaikuttavuusindikaattorit, hyvät käytännöt, osallistavat työmenetelmät ja kypsyysanalyysi. (2019). Itä-Suomen yliopisto: Promeq-hanke. Haettu osoitteesta <https://www.promeq.fi/loader.aspx?id=4b150613-28bd-4ab5-b5a2-5c4cf7a44c65>, 2.2.2021.
- Vaarama, M., Siljander, E., Luoma, M.-L. & Meriläinen, S. (2010). Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010 (s. 126–149)*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Vadén, T., Lähde, V., Majava, A., Toivanen, T., Eronen, J.T. & Järvensivu, P. (2019). Onnistunut irtikytöntä Suomessa? *Alue ja Ympäristö* 48:1 (2019), 3–13.
- Zechner, M. (2014). Mitä hyvinvointikertomus kertoo hyvinvoinnista? Teoksessa M. Zechner (toim.) *Hyvinvointitieto: kokemuksellista, hallinnollista ja päätöksentekoa tukevaa? (9 - 31)*. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 15. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Haettu osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74697/A15_Zechner_Minna.pdf?se#page=13, 4.2.2021.